

YABANCI DİL SINIFLARINDA İŞBİRLİKÇİ GRUP ÇALIŞMASI

Yrd.Doç.Dr. Cihan AYDOĞU
Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Yabancı Diller Bölümü Fransız Dili ve Eğitimi Anabilim Dalı

ÖZET

Bu çalışmada, işbirlikçi öğrenme modeli esas alınarak, özellikle yabancı dil sınıflarında, küçük grup çalışmalarının yararları ve gerekliliği tartışılmıştır. Bu bağlamda öncelikle işbirlikçi öğrenme modelinin genel çerçevesi çizilmiş ve grup çalışmasının önemi vurgulanmıştır. Ardından, grup çalışmasının olumlu ve olumsuz yönleri tartışılmış ve grupların oluşturulmasına yönelik önerilere yer verilmiştir. Ayrıca, grup içerisinde rol dağılımının gerekliliği vurgulanmış ve bir etkinlik örneği sunulmuştur. Son olarak da öğretmenin rolü ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: işbirlikçi öğrenme, grup çalışması, rol dağılımı, sosyal beceriler, öğretmenin rolü.

RESUME

Dans ce travail, en se basant sur l'apprentissage coopératif, nous discutons les avantages et la nécessité du travail en petits groupes surtout dans une classe de langue étrangère. Dans ce contexte, d'abord, nous encadrons l'apprentissage coopératif et accentuons l'importance du travail en groupe. Après, nous discutons les avantages et désavantages de ce dernier et donnons lieu à quelques propositions pour la formation de groupes. Ensuite, nous mettons en évidence la nécessité d'assigner des rôles dans un groupe de travail et proposons un exemple d'activité. Finalement, nous définissons le rôle de l'enseignant.

Mots clés: apprentissage coopératif, travail de groupe, assigner des rôles, les aptitudes sociales, le rôle de l'enseignant.

GİRİŞ

Günümüzde, yabancı dil öğretimi alanındaki gelişmeler öğretmenin "nasıl öğretirim?" sorusundan ziyade kendisine "öğrenci nasıl öğreniyor?" sorusunu sorabilmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Böylesi bir soruya cevap aramak ise başlangıçta her bireyin birbirinden farklı olduğunu ve dolayısıyla birbirinden farklı öğrenme stillerine sahip olduklarını kabul etmek anlamına gelir. Zira sınıf içerisindeki her bir öğrencinin öğrendiği dil hakkındaki tasarımları, toplumsal konumu ve tecrübesi, hedefleri ve ihtiyaçları birbirinden farklıdır.

Dil öğretiminde bu çeşitlilik ve farklılıkları öğrencinin lehine çevirebilmenin en etkili yollarından bir tanesi işbirlikçi öğrenmeye dayalı küçük grup çalışmalarıdır. İşbirlikçi öğrenme yönteminin uygulandığı tüm alanlar temel alınarak yapılan meta analiz çalışmalarında ulaşılan sonuçlara bakıldığında da durum farklı değildir. Tarım'ın (2003) 1990 ve 2001 yılları arasında yapılan araştırmaları temel alarak ve sosyal, fen ve sanat olmak üzere üç kategoriye ayırarak yaptığı meta analiz çalışması, ortalama etkiler açısından bakıldığında işbirlikçi öğrenme yönteminin tüm alanlarda yüksek etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Yine Tarım'ın (2003) aktardığına göre Johnson, Johnson ve Stone işbirlikçi öğrenme yöntemi tekniklerinden; "birlikte öğrenme, akademik çelişki, ikili denetim, takım-oyun-turnuva, grup araştırması, birleştirme, küme destekli bireyselleştirme, birleştirilmiş kubaşık okuma ve yazma" ile yarışmacı ve bireysel öğretim yöntemlerinin karşılaştırıldığı 164 araştırma sonucunu incelemiş ve yaptıkları meta analiz çalışmasında, işbirlikçi öğrenme yönteminin sözü edilen sekiz tekniğinin de öğrenci başarısını artırdığı sonucuna varmışlardır.

Tonbul'un (2001) Johnson, Maruyama, Johnson, Nelson ve Skon'dan alıntılanarak aktardığı çalışma da bu sonuçları destekler niteliktedir. Söz konusu çalışma Kuzey Amerika'da yapılmış "işbirliği verimliliği, gruplar arası yarışma ile işbirliği, bireyler arası yarışma ve bireyselleşmiş hedef yapısının" geçerliğine ilişkin yapılan 122 çalışmayı hedef almış ve işbirlikçi, yarışmacı ve bireysel hedef yapısının başarı üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Meta analizi sonucunda ise, işbirliğinin bireyler arası yarışma ve bireysel çabalardan çok daha etkili olduğu, gruplar arası yarışma ile işbirliğinin, bireyler arası yarışma ve bireysel çabaya göre daha üstün olduğu, bireyler arası yarışma ve bireysel çabalar arasında fark olmadığı ortaya çıkmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda, Johnson, Johnson ve Holubec'in (1994) de belirttiği gibi, öğrencinin öğrenme ortamında rekabetçi, bireysel ve ortak amaçlar doğrultusunda işbirliği yapma gibi üç farklı tutum sergileyebileceğini

ve bunlardan işbirlikçi tutumun eğitim ve öğretimin temel hedefleri arasında yer alması gerektiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda ise, işbirlikçi öğrenme modeli en temel kuramsal dayanağı oluşturur ve eğitimi, öğretmeni, öğrenci ve eğitim kurumu arasındaki işbirliğine dayalı bir süreç olarak görür.

İşbirlikçi öğrenme modeline göre eğitimde, öğrenciyi bencilce bir yarışın içine iten teknik ve yöntemlerin terk edilip onun yerine öğrenciye bireysel bilgi ve becerilerini ortak hizmete sunmayı aşılamanın işbirliğine dayalı teknik ve yöntemlerin benimsenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla işbölümü yaparak öğrencilere ortak görev ve sorumluluklar yüklenmelidir. Bu doğrultuda ise öğretmenin doğrudan ve anında müdahaleci tutumunu bir yana bırakıp, sınıfın genel düzenini denetleme ve öğrenci ihtiyaç duyduğunda yardımcı olma, yol gösterme görev ve sorumluluklarını üstlenmesi gerekir.

İşbirliğine dayalı dilsel etkinlikler öğretmenin öğrenciyi duyuşsal (öğrenmeye karşı tutumu) ve toplumsal (birlikte çalıştığı arkadaşlarına karşı tutumu) davranışları açısından gözlemleyebilmesini ve öğrencinin bilişsel (kategorilere bölme, bilginin doğruluğunu kontrol etme, ...) ve toplumsal (başkasının fikrine saygı duyma, kendi konuşma sırasını bekleme, ...) becerilerini geliştirmesini sağlar. Nitekim Tonbul'un (2001) İlköğretim beşinci sınıf yabancı dil (İngilizce) dersinde öğrenci görüşlerini de alarak yaptığı araştırmadan da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Öğrenciler işbirlikçi öğrenme uygulamaları sırasında kendilerinde, öğrenmede, toplumsal becerilerin gelişiminde ve arkadaş ilişkilerinde olumlu yönde değişiklikler gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşleri işbirlikçi öğrenme yöntemiyle daha iyi öğrendikleri, birbirleriyle yakın ilişkiler kurabildikleri, birlikte çalışmayı ve yardımlaşmayı öğrendikleri şeklindedir. Jodoin'in (2005) Slavin'in, Johnson ve Johnson'ın görüşlerine dayanarak yazısında belirttiği gibi bu becerilerin geliştirilmesi ise oldukça önem arz eder.

Buradan da anlaşılacağı üzere temel hedef öğrencinin özerk olmasını sağlamaktır. O halde öğrencinin pasif konumunda sürekli bilgi alan kişi pozisyonundan çıkıp, asıl öğrenmeyi öğrenmesi gerekir. Öğrencinin öğrenmeyi öğrenebilmesi için de kendi öğrenim sürecini irdelemeye, gözlemlemeye, katkıda bulunacak etkinliklere katılmaya, sonuçları değerlendirmeye ve onunla eşit konumda bulunan diğer arkadaşlarıyla paylaşmaya ihtiyacı vardır. Yabancı dil öğretiminde küçük grup çalışmalarının önemi işte bu noktada kendini göstermektedir.

İŞBİRLİKÇİ ÖĞRENME

"İşbirliği" kavramını sınıf ortamını organize etmeye yönelik bir model olarak ele almak gerekir, ki bu model de öğrencinin bilgiyi nasıl algıladığı ve diğer arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerde sergilediği duyuşsal ve toplumsal tavırlarla ilgilidir (Dubois ve Dagau, 2005).

Küçük gruplarla yapılan çalışmalarda birincil hedef öğrencinin bireysel bilgi, beceri ve yeteneklerini yapılacak ortak bir çalışma çerçevesinde işbirliği yaptığı arkadaşlarıyla paylaşabilmesini sağlamaktır. Bu bağlamda seçilecek bir etkinliğin mutlaka işbirliğini gerektirmesi, öğrencinin bireysel olarak yapamayacağı nitelikte olması gerekir.

Grupların oluşturulması ve görev dağılımının nasıl yapılması gerektiği konusuna geçmeden önce grup çalışmalarının olumlu ve olumsuz yönlerini tartışmak uygun olacaktır.

İşbirlikçi grup çalışmalarının avantajlarını aşağıda belirtildiği şekilde özetlemek mümkündür. Schiffler'in (1984) belirttiği gibi, *Gelişim psikolojisi açısından bakıldığında her birey kendini bir gruba ait hissetmek ister. Öğrenci açısından da durum böyledir. Bir topluluğun üyesi olduğunu hissetmek öğrenci için de oldukça önem arz etmektedir. Öğrencilerden bir yada daha fazla arkadaşlarıyla ortak bir çalışma içinde yer almalarını istediğimizde, sınıf ortamında kendini dışlanmış hisseden bazı öğrencilerin bu olumsuzluktan kurtulmalarına olanak tanımış oluruz.

*Ortak yapılacak çalışmada öğrencinin yerine getireceği görev motivasyonu üzerinde oldukça önemli bir rol oynayacak ve grubun başarısına önemli bir katkıda bulunma yetisine sahip olduğunu fark etmesini sağlayacaktır.

Uysal'ın (2003) İlköğretim beşinci sınıf öğrencileriyle yabancı dil (İngilizce) dersinde yaptığı çalışmanın sonuçları Schiffler'in bu görüşünü desteklemektedir. İşbirlikçi öğrenme deney grubu öğrencileriyle yapılan görüşmelerde öğrenciler işbirlikçi öğrenmenin kendileri için "çok yararlı bir deneyim olduğunu, derste sıkılmadıklarını, dersin oyun havasında geçtiği için hiç bitmemesini istediklerini ve işbirlikçi öğrenmenin diğer derslerde de kullanılmasını istediklerini" ifade etmişlerdir.

*Sınıfta sessizliğiyle tanınan öğrenciler bile (çok emin olmadığı sürece doğru cevabı vermek için parmak kaldırmayanlar) küçük gruplarla ortak bir çalışmaya giriştiklerinde daha aktif olacaktırlar.

Bu konuda, Uysal'ın (2003) Cole ve Smith'in "Yetişkinlere Ticari İngilizce Öğretiminin İşbirlikli Öğrenme Stratejileri" adlı

araştırmasından aktardığı sonuçlar örnek olarak verilebilir. Cole ve Smith uygulama süresince yapılan gözlemler sonucunda, işbirlikçi öğrenme yöntemi ile öğrenim gören gruptaki çekingen öğrencilerin, doğrudan yöntemle öğrenim gören öğrencilere kıyasla, daha yüksek oranda söz aldıklarını ve görüş belirttiklerini gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

*Öğrenciler yaptıkları ortak çalışma neticesinde olumlu sonuçlar aldıkları takdirde bu grup içerisindeki bağları kuvvetlendirir ve daha sıcak bir ortamın oluşmasını sağlar.

Pala'nın (1995) işbirlikçi öğrenme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemlerinin yabancı dil başarısı ve işbirlikçi öğrenme yönteminin duyuşsal özellikler üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla Ziraat Fakültesi birinci sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışma sonuçları da bu doğrultudadır. Pala, işbirlikçi öğrenmenin duyuşsal özellikler üzerindeki etkilerini saptamak için gerekli verileri, öğrenci kompozisyonları aracılığıyla toplamış ve işbirlikçi öğrenme gruplarındaki öğrencilerin, bu yöntemin başarıları üzerinde olumlu etkileri olduğu ve dolayısıyla bu yöntemden ve birlikte çalışmaktan hoşlandıkları yönünde görüş bildirdiklerini belirtmiştir.

*Grup çalışmasında, öğrenci işbirliği yaptığı arkadaşlarının kontrolü altında özerk çalışmayı, özleştiri yapmayı ve başkalarından gelen eleştirilere açık olmayı öğrenebilir.

*Bir nevi güç birliği çalışmasıdır. Grup çalışması neticesinde elde edilen sonuç, grup üyelerinden herhangi birinin bireysel olarak yaptığı çalışma sonucunda elde edebileceği sonuçtan çok daha mükemmel olabilir.

*Bu çalışma öğrenciye hatalarını düzeltme olanağı verir. Bir yazma etkinliği çerçevesinde yapılan grup çalışmalarında yazım hatalarının ve dilbilgisel hataların bireysel çalışmalara nazaran çok daha az olduğunu gözlemek mümkündür.

*Öğretmenin haberi bile olmadan arkadaşlarının hatasını düzeltmesi öğrenci üzerinde olumsuz etkiler yaratan başarısızlık korkusunu ortadan kaldırmaya yardımcı olur ve öğrencinin motivasyonunu olumlu yönde etkiler.

*Küçük grup çalışmalarında öğrenci yaptığı işe daha çok yoğunlaşabilme olanağına sahip olur.

*Bütün sınıfla yapılan çalışmalara kıyasla küçük grup çalışmaları öğrencinin kişisel fikirlerini daha fazla dile getirebilmesini sağlar ve yabancı dil öğretiminde oldukça önem arz eden öğrencinin yaratıcılığını geliştirmesine olanak tanır.

*Öğrencinin diğer arkadaşlarıyla gerçek anlamda bir iletişime girmesini sağlar.

*Bu tür çalışmalarda öğretmen asistanlık görevini üstlenir. Öğretmen yapılacak çalışmayı ve amacını açıklar. Sonrasında ise öğrenciler yardım talebinde buldukları takdirde müdahale eder.

*Genellikle, sınıf etkinliklerinde başarılı öğrenciler anlamadıkları yerleri sormak için parmak kaldırmaya cesaret ederler. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ise bu cesareti pek gösteremezler. Dolayısıyla küçük grup çalışmaları öğrencilere bu açıdan da önemli bir fırsat sunar ve öğrencinin kendi öğrenme hızını kontrolü altına almasını sağlar.

Grup çalışmalarının olumlu yönlerini daha da genişletmek mümkündür. Ancak yukarıda saydığımız özelliklerin yabancı dil sınıflarında bu türden çalışmalara yer verilmesinin önemini yeterince vurgulayacağız kanısındayız.

Daha önce de belirttiğimiz gibi grup çalışmalarının olumsuz yönlerinden bahsetmek de mümkün. Ancak aşağıda sıralayacağımız olumsuzlukları "neden grup çalışması yapılmamalı?" sorusuna bir cevap olarak değil de, bu türden çalışmaların yaparken karşılaşılabileceğimiz güçlüklerin yada olumsuzlukların bir sıralaması olarak algılamak daha nesnel bir davranış olacaktır.

Öğretmenin sınıf içerisinde yaşanabilecek olumsuzlukları bertaraf edebilmesi için grup çalışmasının avantajlarını bildiği gibi olumsuz yönlerinden de haberdar olması gerekir.

Yine Schiffler'in (1984) görüşlerine paralel olarak olumsuzlukları aşağıda belirtildiği şekilde sıralamak mümkündür.

*Gönüllülüğü esas alarak grupları oluşturduğumuz takdirde, genellikle performans açısından karma gruplarla karşı karşıya kalırız. Zira öğrenciler arkadaşlık ilişkilerine göre gruplaşmayı tercih ederler. Öğrencinin göre gruplaşmayı tercih ederler. Öğrencinin önemini bildikleri için de birçok öğretmen öğrencilerin kendi aralarında gruplaşmalarına izin verir. Fakat öğretmenin grupların oluşması aşamasında müdahale etmesini gerektiren ciddi durumlarda olabilir. Bir grup içerisinde sıkı dostluk ilişkileri (özellikle çalışkan öğrencilerden oluşan gruplarda) diğer grupları küçümseme yada gruplar arası bir paylaşım olması gerektiğinde öğrencilerin bencilce bir tutum takınmalarına neden olabilir. Bu durumda her öğrencinin mümkün olduğunca çok arkadaşıyla işbirliği halinde çalışabilmesi için belli aralıklarla grup içerisinde değişiklikler yapılmalıdır. Bunun gerekçeleri de öğrencilere açıklanmalıdır.

*Bazen grup içerisinde bir yada iki öğrencinin çalıştığı, diğerlerinin ise pasif kaldığını gözlemlemek mümkündür.

*Grup içerisinde bazı anlaşmazlıkların yaşanması da mümkündür. Bu durumda öğretmenin müdahalesi gerekecektir.

*Grup çalışmalarında birçok hata düzeltilmeden kalır. Sözlü çalışmalarda bile birçok dilbilgisi ve sözcük hatasının düzeltilmeden kaldığını gözlemlemek mümkündür. Hatayı en aza indirmek için öğretmenin grup çalışmasından önceki aşamada öğrencileri çok iyi hazırlaması ve öğrencilerin kendi kendilerini kontrol edebilecekleri materyal hazırlaması gerekir.

Yazılı yapılan çalışmalarda ise grubun çalışmalarının sonunda mutlaka bir değerlendirme yapılarak hataların düzeltilmesi sağlanabilir. Öğrenciler birbirlerinin hatalarını düzeltebilecekleri gibi öğretmen de yapabilir.

*Yabancı dil öğretiminde grup çalışmalarına karşı çıkanların öne sürdükleri en büyük gerekçe öğrencilerin grup içerisinde yabancı dilden ziyade ana dillerini kullanıyor olmalarıdır. Dolayısıyla burada öğrencilerden yapmalarını istediğimiz etkinliğin niteliği önemlidir. Eğer öğrencilerin yaratıcılıklarını kullanabilecekleri, araştırma yapacakları ve yorum getirmek zorunda kalacakları etkinliklere yer verirse kendi aralarında ana dili kullanmaları bir olumsuzluk yaratmayacaktır. Zira öğretmenin değerlendirmesi gereken şey ortaya koydukları performanstır. Bu tür etkinlikler sık aralıklarla yapıldığı takdirde ise öğrenciler bu çalışmaların onlar için yabancı dilde gerçek bir iletişime girebilmek için iyi bir fırsat olduğunu ayırtma yaracaklardır.

*Öğretmenlerin grup çalışmalarını çok fazla benimsememelerinin bir başka nedeni ise bu tür çalışmaların yüz yüze eğitime nazaran çok daha fazla emek ve zaman gerektirmesidir. Genellikle, öğretmenin materyalini kendisinin hazırlamasını gerektirir. Bu durumda da öğretmenin doğru materyali seçmek, hazırlamak ve öğrenciye rehberlik edebilmek için yeterli yöntem bilgisine sahip olması gerekir. Ancak, Onur'un (2003) da araştırması sırasında yaptığı gözlemlere dayanarak belirttiği gibi, öğretmenler bu konuda ya çok az bilgiye sahipler yada hiçbir fikre sahip değiller. Bu yüzden işbirlikçi öğrenme yöntemini uygulamaktan çekiniyorlar.

Bütün bunların dışında grup çalışmalarında en önemli aşama kısıtlı bir süre içerisinde öğrencilerin hem özgün bir çalışma gerçekleştirebilmeleri, hem de sonuçların bütün sınıfla birlikte değerlendirilebilmesi için grup çalışmasının planlanma ve organize edilme aşamasıdır. Dolayısıyla grupların oluşturulması

ve görev dağılımının yapılması oldukça önem arz eder. Öğretmenin bu yönde yeterli formasyonu yok ise grup çalışmasının amacına ulaşması beklenemez.

GRUPLARIN OLUŞTURULMASI

Grup oluşturmada en ideal sayı 3 yada 4'tür. Dörtten fazla olduğu takdirde grup içerisinde belli sorunlar çıkabilir ve bu da yapılacak çalışmanın amacına ulaşmasını engeller (Kagan, 1994).

Eğer grup çalışmasını sadece yazın çalışması yada birlikte alıştırmayı yapmak olarak değil de öğrencinin kişisel becerilerini ortaya koyabileceği, yaratıcılığını, tartışma, eleştirme ve yorumlama yeteneğini kullanabileceği bir ortam olarak görüyorsak en doğrusu öğrencileri belli aralıklarla farklı yollarla oluşturulmuş gruplar halinde çalıştırmaktır (Cauterman, 2003).

a) İsteğe göre gruplandırma: Öğrencilerin birlikte çalışacakları arkadaşlarını seçmelerine izin verilir. Bu yöntem daha çok kişisel duygu ve düşüncelerin dile getirilmesini gerektiren konular üzerinde çalışıldığında tercih edilebilir. Zira bu tür konuların verimli bir şekilde çalışılabilmesi için grup içerisindeki bireyler arasında bir güven ve paylaşımın oluşmuş olması gerekir.

b) Rasgele gruplandırma: Her öğrencinin adı küçük kağıtlara yazılır, bir torbaya konur ve sonra sırasıyla çekilerek gruplar oluşturulur. Bunu oyun kartlarıyla da yapabiliriz. Örneğin; karoları çekenler bir grupta, maçaları çekenler bir grupta toplanır. Bu yolla oluşturulan gruplarla çalışmak öğrencilerin kişilik farklılıklarını hoş görme, başkasının fikrine saygı duyma ve değer verme gibi sosyal becerileri edinmelerini sağlar (Kagan, 1994).

c) Bir sosyogram doğrultusunda gruplandırma: Öğrencilerden bir kağıda, arkadaşlarına göstermeden, birlikte çalışmak istediği en az üç kişinin ve çalışmak istemediği en fazla üç kişinin adlarını yazmaları istenir. Böylece öğretmen sınıfta en çok tercih edilen ve hiç istenmeyen öğrencileri belirler. Sonuçlar doğrultusunda mümkün olduğunca istekleri dikkate alarak grupları oluşturur. Yalnız, bazen bir öğrenci hiç kimse tarafından birlikte çalışmak üzere tercih edilmemiş olabilir. Bu durumda öğretmen öğrenciyi bir gruba yerleştirmekte güçlük çekeceği için bazı öğrencilerle gizlice görüşüp onu aralarına almaları için ikna etmeye çalışabilir.

d)İlgi alanlarına göre gruplandırma: Öğrencilerden bireysel olarak ilgi alanlarına giren bir konu yada tema seçmeleri istenir yada belli sayıda aktiviteler verilip içlerinden hangisini yapmak istediğini belirtmesi istenir. Sonrasında ise aynı aktiviteyi yada benzer konuları seçen öğrenciler aynı grupta toplanır. Bu yolla oluşturulan gruplarla yapılan çalışmalar öğrencilerin daha çok motive olmalarını ve yaptıkları işi daha iyi benimsemelerini sağlayacaktır (Arcand, 2004; Kagan, 1994).

Ancak öğrencilerin bazı etkinlikler için rasgele gruplandırmanın yada isteğe göre gruplandırmanın, bazıları için ise bir sosyogram doğrultusunda gruplandırmanın yada ilgi alanlarına göre gruplandırmanın daha uygun olacağını bilmeleri gerekir. Öğretmen öğrencileri bazı etkinlikler için daha etkili ve üretici gruplar oluşturmak amacıyla kendisinin öğrencilerin seviyelerine göre gruplar oluşturabileceği yönünde bilgilendirmesi gerekir.

Gerçekte yabancı dil öğretiminde işbirlikçi öğrenme modeli esas alındığında en ideal olanı öğrencileri heterojen gruplar halinde çalıştırmaktır. Başarı seviyelerine göre öğrenciler gruplar içerisine yerleştirilir. Örneğin; dört kişilik bir grup oluşturulacaksa bir çok başarılı, iki orta seviyede ve bir zayıf öğrenciden oluşması gerekir.

Bütün bunların yanı sıra dengeli çalışma grupları oluşturabilmek için öğrencilerin kişiliklerini ve hatta gözlemlediğimiz başka özelliklerini de dikkate almakta fayda vardır. Öğretmenin grup çalışmalarını planlamadan önce hedeflerini çok iyi belirlemiş olması gerekir ki grup çalışması belirlenen hedefleri gerçekleştirmede bir destek oluşturabilsin ve yapılacak çalışmanın niteliğini olumlu yönde etkilesin.

Grup çalışmalarında grupların nasıl oluşturulacağı konusu kadar önemli olan bir başka konu da grup çalışmasının nasıl yürütüleceği konusudur. Zira etkinliğin amaçları doğrultusunda en etkili olabilecek gruplandırma yöntemini seçmek, çalışmaya başlamak için yeterli değildir. Grubu oluşturan öğrenciler, grup içerisinde etkinliği bireysel olarak yapmaya çalışıyorsa belirlenen hedefe ulaşılması beklenemez. Bunun için de en ideal olanı öğrenciye hem ortak çalışmayı yürütmesini hem de bireysel sorumluluk taşımasını sağlayacak görevler vermektir.

GRUP ÇALIŞMASINDA ROL DAĞILIMI

İşbirlikçi öğrenme modeli iki temel ilkeye dayanır. Bunlardan birincisi öğretmenin etkinliği grup üyelerinden herhangi birinin bireysel olarak yapamayacağı şekilde düzenlemesidir. Öyle ki, öğrenciler ortak bir amaç doğrultusunda çalışmalı, her biri aktif ve eşit bir şekilde çalışmaya katılmalı, birbirlerine saygı göstererek bilgilerini ve deneyimlerini paylaşmalı ve gerektiğinde yardımlaşmalıdırlar.

İkincisi ise grup içerisinde bireysel sorumluluk duygusunun gelişmesidir. Bunun için de öğrencilerin bireysel olarak kendilerini grubun öğrenme ve başarısı konusunda sorumlu hissetmeleri gerekir. Öğrenciler takım arkadaşlarına destek vermek için gösterecekleri çaba ve gayretin etkinliğin amacına ulaşabilmesi için kaçınılmaz olduğunun bilincinde olmalıdırlar. Dolayısıyla öğrencilerde bireysel sorumluluk duygusunu geliştirmek için öğretmenin grup içerisinde her bir öğrenciye belirli roller vermesi uygun olacaktır.

Rol dağılımıyla aynı zamanda eşit bir işbölümü de sağlanmış olacaktır. Dört tip rolden bahsetmek mümkündür (Arcand, 2004).

*Animatör: grup arkadaşlarından her birinin söz söyleme hakkını ve tartışmaların karşılıklı saygı çerçevesinde devam etmesini gözetken kişidir.

*Sekreter: gerektiğinde grubun sözcülüğünü yapacak olan ve etkinliğin sonunda raporu hazırlayıp sınıfa sunmakla görevli olan kişidir.

*Denetleyici: gruptaki her bir arkadaşının yeterli düzeyde etkinliğe katkıda bulunup bulunmadığını ve grup üyelerinin çalışmanın her bir aşaması için gerçekten elinden gelenin en iyisini yapıp yapmadığını denetleyen kişidir.

*Gözetmen: çalışmanın gerektirdiği süreçler açısından grubun işleyişini ve arkadaşlarının birbirleriyle yeterli düzeyde bilgi alışverişine girip girmediklerini, etkileşimin gerçekleşip gerçekleşmediğini gözetleyen ve gruba çalışmaları hakkında dönüt veren kişidir.

Rol dağılımında dikkat edilecek önemli bir nokta gruptaki, istisnasız, her bireye mutlaka rol verilmesinin gerekliliğidir. Aksi takdirde, rol alamayan öğrenciler demotive olacaklardır. Zira kendilerini yetersiz yada dışlanmış hissedeceklerdir.

ÖĞRETMENİN ROLÜ

İşbirlikçi öğrenme modeli öğretmene çok farklı roller yükler. Öğretmen artık sınıfta yalnızca bilgi aktaran bir kaynak değildir. Kimi zaman kaynak kişi, kimi zaman gözlemleyen kişi, kimi zaman uzman, kimi zamanda işleri

kolaylaştırarak kişidir. Öğretmen etkinlikleri öğrencilerin yardımlaşarak ve bilgilerini paylaşarak karşılıklı öğrenme/öğretme sürecini hedefleyecek şekilde planlar ve oluşturur. Bunun için de alışlagelmiş görevlerini öğrencilere devretmeli ve onlara güven duyduğunu göstermelidir. Ancak genel anlamda sınıfı yönetme görevi her zaman öğretmenin sorumluluğundadır.

Zaman zaman grup içerisinde belli çatışmaların yaşanabileceğini göz ardı etmemek gerekir. Grubun uyumlu ve etkili bir şekilde çalışabilmesi için grup içerisinde pozitif bir dinamik yaratmak gerekir. Massé'nin (2005) de Slavin'in görüşlerini temel alarak belirttiği gibi ödüllendirme yöntemi grup içi pozitif dinamiğin yaratılabilmesi için başvurulabilecek yollardan biridir. Zira ödül ortak bir amaç doğrultusunda çalışan öğrencilerin birbirlerini yüreklendirmelerini ve onu elde edebilmek için aralarında çıkan bazı çatışmaları öğretmenin müdahalesine gerek kalmadan çözüme ulaştırmalarını sağlayabilir. Elbette ki, öğretmenin gerektiğinde öğrencilere sorunlarını nasıl çözebilecekleri konusunda rehberlik etmesi gerekir.

Öğretmenin aynı zamanda çok iyi bir gözlemleyici olması gerekir (Commission Scolaire de l'Energie, 2002). Zira işbirlikçi öğrenme modeline dayalı grup çalışmalarında hedeflenen, olumlu eleştiri yapabilmek, anlaşmazlıkları çözüme ulaştırabilmek ve çalışmayı organize edebilmek gibi temel becerilerin gruplar içerisinde yeterince gelişip gelişmediğini tespit etmeli ve gerekli durumlarda bu becerileri geliştirmeye yönelik kısa süreli formasyonlar düzenlemelidir.

Ayrıca öğretmenin öğrencileri yapılacak çalışmaya yeterince hazırlıklı hale getirmiş olması gerekir. Dolayısıyla da etkinliklerin düzenlenmesi aşamasında öğretmenin görevi oldukça önem arz eder. Zira çok titiz davranmasını gerektiren bir aşamadır. Öncelikle yapılacak etkinliğin çalışılan ünite içerisindeki yerini ve bu etkinliği seçmesinin nedenlerini öğrenciye izah etmesi gerekir.

Bu amaçla bir beceriyi çalıştırmaya yönelik bir başka etkinliğe geçmeden önce her bir öğrencinin bilişsel edinimlerini doğrulamasını ve yeterlilik düzeyini tanımlamasını sağlayacak bir materyal hazırlanmalıdır. Bu da öğrencinin bir sonraki çalışmaya ne derece hazır olduğunu hem öğretmen hem de öğrenci açısından ortaya koyacaktır. Aynı zamanda öğrencinin ne derece ilerleme kaydettiğini ve yaptığı ortak çalışmanın kendisi için ne derece yararlı olduğunu tespit etmesini sağlayacaktır. Öğrencilerin bilgi düzeylerinde eksiklikler tespit edildiği takdirde

ise kısa bir hatırlatma yapılması uygun olacaktır.

Grup içi etkileşimi sağlamak amacıyla yapılacak rol dağılımından sonra ise, grubun sorumlulukları ve yapılacak çalışmanın öğretimsel amaçları açıklanır. Örneğin, bir metnin kontrolü söz konusu ise öğrencilere özellikle üzerinde durmaları gereken noktaların yer aldığı bir liste verilebilir yada öğrencilerin o metin türüyle ilgili bilgilerinden hareketle sınıfta birlikte oluşturulur.

Bu durumda da, öğretmenin grup çalışması etkinliklerini belli bir izleni çerçevesinde oluşturması gerekir. Yapılan çalışmalar birbirinden bağımsız değil birbirini bütünler bir nitelik taşımaktadır. Öğretmenin benimseyeceği bu tutum öğrencinin söz konusu çalışmaları neden yaptığını daha iyi idrak etmesini sağlayacaktır.

Öğretmen ayrıca grup çalışmalarıyla gelişmesini hedeflediği sosyal becerilerin (yardımlaşma, birbirine söz hakkı tanıma, vs.) yeterince anlaşılıp anlaşılmadığını tespit etmek amacıyla her bir gruba yapacakları çalışma sırasında nasıl yardımlaşabilecekleri konusunda sorular yöneltebilir. Böylece öğretmen grup çalışmaları sırasında (özellikle karmaşık gruplarda) en fazla sıkıntı duyulan nokta olan birbirinin düşüncesine değer verme ve saygı duyma becerisi konusunda öğrencilerin ne derece ilerleme kaydettiklerini tespit etme fırsatını yakalamış olur.

İŞBİRLİKÇİ KÜÇÜK GRUP ÇALIŞMASI ÖNERİSİ

Bu bölümde, buraya kadar saydığımız özelliklerin somutlaştırılması açısından yararlı olacağına inandığımız, Howden ve Martin (1997), Terwagne, Vanhulle ve Lafontaine (2003) ve Howden ve Kopiec'in (2002) çalışmalarından esinlenerek hazırlanmış, eleştirel okuma ve tartışma becerisini geliştirmeye yönelik bir çalışma örneğine ve öz değerlendirme formuna (Terwagne, Vanhulle ve Lafontaine, 2003) yer verilmiştir. Ancak sunulan örnekler bir öneri niteliğini taşımaktadır ve dolayısıyla grupların düzeylerine ve ihtiyaçlarına göre geliştirilebilir.

Eleştirel okuma ve tartışma etkinliği

Metnin seçimi: Öğretilen yabancı dilde yazılmış, özgün, güncel ve belli bir fikrin tartışıldığı (kanıtlayıcı, ikna edici vb.) metin türü tercih edilmelidir.

Amaç: Öğrencilerin bir yabancı dilde,

- bir fikir dile getirirken yada bir olay aktarırken kullanılan ifadeleri birbirinden ayırt etmelerini
- bir fikri onaylama yada fikre karşı çıkma ve kendi fikrini dile getirme becerisini geliştirmelerini
- bilişsel ve toplumsal becerilerini genel amaçla geliştirmelerini sağlamaktır.

Ön hazırlık: Öğretmen sorular sorarak öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini kontrol eder ve varsa eksiklikleri tamamlar.

Örneğin;

- Yazarın bir olayı aktardığını nasıl anlarsınız? Ne tür ifadeler bunun göstergesi olabilir?
- Yazarın kendi fikrini dile getirdiğini nasıl anlarsınız? Bunu yapmak için ne tür ifadeler kullanabilir?
- Birisini bir şeye ikna etmeye yada bir şeyin doğruluğuna inandırmaya çalışırken çoğunlukla hangi yapı ve sözcükleri tercih etmemiz gerekir?

İşleniş:

-4 kişilik gruplar oluşturulur. Bu türde bir çalışmada isteğe göre gruplanmaya izin vermek, fikir çatışmalarının en aza indirgenmesi açısından, daha uygun olabilir.

-Görev dağılımı yapılır ve görevler hatırlatılır.
-Metin dağıtılır (gruptaki her öğrenciye birer tane verilir) ve okumadan önce, metnin görsel öğelerinden ve başlığından hareketle içeriği hakkında tahminlerde bulunmaları istenir. Beş dakika süre tanınır ve grup sekreterlerinin tahminleri not edilmesi istenir.

-Süre bitiminde her bir grup tahminlerini grup sekreterleri aracılığıyla bütün sınıfla paylaşır. Zaman kazanmak amacıyla bu aşama sözlü yapılabilir.

-Öğrencilerden metni okumaları ve anlamını bilmedikleri sözcük ve yapıları grup içerisinde tartışmaları istenir. Metnin uzunluğuna göre süre belirlenir.

-Öğretmen grup içi tartışmaya yardımcı olmak ve çalışmanın amacından sapmaması için, grup gözetmenlerine önceden hazırlanmış olduğu soruları verir. Gruptaki her öğrencide sorular olduğu takdirde bireysel çalışma eğilimi ağır basabileceğinden, soruların sadece gözetiminde olması uygun olacaktır.

Örneğin:

*Metnin yazarı kim? Metin özel bir gruba mı ait yoksa bir şahısa mı?

*Sizce yazar bu metni yazarken hangi okuyucu kitlesini hedef almıştır? Cevabınızın gerekçelerini belirtiniz.

*Yazarın bu metni yazmaktaki amacı nedir?

*Metni okurken neler hissettiniz? Hangi sözcük yada yapılar böyle hissetmenizi sağladı?

*Yazar nerelerde bir olay aktarımında, nerelerde bir fikir aktarımında bulunuyor? Fikirleri

listeleyiniz. Size bunların bir fikir aktarımı olduğunu düşündüren nedir? Açıklayınız.

*Konuyla ilgili daha önceden bilgi sahibi olduğunuz ancak yazarın dile getirmediği şeyler var mı? Sizce yazar bu bilgileri metninde neden kullanmamış olabilir?

Bu aşamada 20 dakika süre verilir. Zira daha fazla süre tanındığı takdirde ortak çalışmadan kopmalar olabilir. Sekreter cevapları not eder. Animatör sırayla arkadaşlarına söz hakkı verir. Denetleyici gruptaki herkesin etkinliğe yeterince katılıp katılmadığını kontrol eder ve zamanı denetler. Öğretmen ise gruplar arasında dolaşarak, öğrencilerden talep geldiği takdirde yardımcı olur.

-Grup içi tartışma süresi sona erdikten sonra bütün cevaplar grupların aynı zamanda sözcülüğünü yapan sekreterler aracılığıyla bütün sınıfla tartışılır. Tartışmanın bu aşamasını öğretmen yönetir ve anlaşılmayan yada eksik kalan noktaları tamamlar.

-Son aşamada ise öğrencilere bir öz değerlendirme formu verilir ve doldurmaları istenir. Bu türde bir çalışmayı açık uçlu sorularla değerlendirmenin daha uygun olacağı düşüncesinden hareketle Terwagne, Vanhulle ve Lafontaine'in (2003) çalışması örnek olarak verilmiştir. Ancak bazı çalışmalarda kapalı uçlu sorular da tercih edilebilir (Howden ve Kopiec, 2002).

Öz Değerlendirme Formu

Nasıl tartıştık?

-Herkes tartışmaya katılabildi mi? Bunu nasıl başardık yada neden başaramadık?

-Düşüncelerimizi ifade etmede birbirimize yardımcı olduk mu? Nasıl?

-Konuyu yeterince tartıştık mı?

-Tartışmayı nasıl organize ettik?

-Tartışmayı yönetme görevi yerine getirildi mi?

-Süreye dikkat edildi mi?

-Herkesin fikirleri dinlendi ve saygı gösterildi mi?

-Bir sonraki çalışmada nelere dikkat etmemiz gerekiyor?

Neden bahsettik?

-Özellikle nelerden bahsettik?

-Yeni ne öğrendik?

-Bu tartışmadan sonra kendimize sorabileceğimiz sorular var mı? Varsa hangileri?

Tartışma davranışımızı nasıl değerlendirebiliriz?

Berbat Çok kötü sayılmaz Fena değil

İyi Mükemmel

(Diğer:.....)

Tartışmamızın içeriğini nasıl değerlendirebiliriz?

Boş Çok kötü sayılmaz İlginç

İyi Mükemmel

(Diğer:.....)

Formları doldurduktan sonra, öğrencilerin kendilerindeki gelişimi takip edebilmeleri ve değerlendirebilmeleri için birer nüsha kendilerine saklamaları istenebilir. Öğretimde bu formları dosyalar ve belli aralıklarla öğrencileri değerlendirip gelişimleri hakkında dönüt verir.

SONUÇ

Genellikle sınıf içi küçük grup çalışmaları zaman kaybı olarak görülür. Birkaç denemeden sonra verimsiz olduğuna inanılır ve terk edilir. Oysa ki, bu çalışmada vurgulamaya çalıştığımız, özellikle grupların oluşturulması ve grup çalışmalarında rol dağılımı konusundaki, kriterler göz önünde bulundurulduğu takdirde grup çalışmalarında olumsuz yönlerden ziyade olumlu yönler ön plana çıkacak ve gerek öğretmen gerekse öğrenci açısından daha verimli bir süreç haline gelmesini sağlayacaktır.

Yalnız, bir öğretim dönemi içerisinde bir kez grup çalışması yaparak böyle bir çalışmanın verimliliği hakkında bir yargıya varmak oldukça güçtür. Öğretimin her alanında olduğu gibi grup çalışması da belli bir tekrarı ve düzenliliği gerektirir. Zira tekrarlandıkça sonuçlar açısından olumlu yönde gelişmeler tespit edilecektir. Örneğin, her ünite sonunda bir grup çalışması etkinliğine yer verilebilir. Böylece hem o üniteye işlenen konular ve öğretilen dilsel öğeler pekiştirilmiş olur hem de bir sonraki üniteye geçmeden önce öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri konusunda bir değerlendirme yapılmış olur.

Son olarak şunu da hatırlatmak gerekir ki, gerek öğretmenler gerekse öğrenciler, sık sık, sınıf içerisindeki iletişim eksikliğinden şikayet ederler. Oysa ki, grup çalışması sınıf içerisinde gerçek iletişim koşullarını yaratabilmenin etkili yollarından biridir. Zira, bu çalışmalar sırasında öğretmen pasif konumda kalacak ve öğrenciler daha çok arkadaşlarıyla iletişim kurmak zorunda kalacaklardır. Bu durumda da, yabancı dilde iletişime girerken, öğrenci düşüncelerini dile getirme konusunda kendini daha rahat hissedeceği ve hata yapma korkusunu daha az yaşayacağı için bu fırsatı değerlendirme konusunda daha istekli davranacaktır.

KAYNAKÇA

- Arcand, D. (2004). L'apprentissage coopératif. <http://www.tact.fse.ulaval.ca/fr/html/coop/2app-coo/cadre2.htm> (erişim tarihi 18-04-2004).
- Aylwin, U. (1994). Une nouvelle stratégie pédagogique: l'apprentissage coopératif.

- <http://www.fedecegeps.qc.ca/carrefourpdf/06-07-03-textepdf> (erişim tarihi 20-04-2005)
- Bertocchini, P., Costanzo, E. (1989). Manuel d'Autoformation. Paris: Hachette.
- Cauterman, M.-M. (2003). Le travail de groupe. <http://www.lamia.lille.iufm.fr/passages/article.php3?id-article=78> (erişim tarihi 16-02-2005).
- Commission Scolaire de l'Energie. (2002). Apprentissage coopératif. <http://www.cenergie.qc.ca/signets/apprentissage-cooperatif.pdf> (erişim tarihi 18-04-2005).
- Dalgalian, G., Lieutaud, S. (1981). Pour un Nouvel Enseignement des Langues. Paris: CLE International.
- Dubois, L., Dagau, P.-C. (2005). L'apprentissage coopératif. <http://www.tecfa.unige.ch/laurent/didact/cooperation.htm> (erişim tarihi 11-05-2005).
- Fabé, D. (2003). Coopérer, se connaître pour apprendre à vivre ensemble. <http://www.lamia.lille.iufm.fr/passages/article.php3?id-article=125> (erişim tarihi 22-05-2005).
- Howden, J., Martin, H. (1997). La Coopération au Fil des Jours. Montréal: Chenelière/ McGraw-Hill.
- Howden, J., Kopiec, M. (2002). Cultiver la Collaboration. Montréal: Chenelière/ McGraw-Hill.
- Jodoin, J.-P. (2005). Le développement de la coopération dans la classe. http://www.adaptationscolaire.org/themes/coop/documents/textes_coop_pdf.htm (erişim tarihi 05-01-2006).
- Johnson, W.J., Johnson R.T. ve Johnson Holubeck E. (1994). The New Circles of Learning-Cooperation School. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).
- Kagan, S. (1994). Cooperative Learning. Capistrano: Kagan Cooperative Learning.
- Massé, J. (2005). L'apprentissage coopératif. <http://www.recituroy.rtsq.qc.ca/approches/coop.htm> (erişim tarihi 29-12-2005).
- Onur, E. (2003). İşbirlikli Öğrenme Yöntemi ile Geleneksel Yöntemin İlköğretim Okulları 7. Sınıf İngilizce Dersinde Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkilerinin Karşılaştırılması (Vali Tefvik Gür Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pala, A. (1995). İşbirlikli Öğrenmenin Yabancı Dil Öğretimindeki Etkililiği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schiffler, L. (1980). Langues et Apprentissage des Langues pour un Enseignement Interactif des Langues Etrangères. Çev. Colin, J.-P., Paris: Hatier, 1984.
- Tarım, K. (2003). Kubaşık Öğrenme Yönteminin Matematik Öğretimindeki Etkinliği ve Kubaşık Öğrenme Yöntemine İlişkin bir Meta Analiz Çalışması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Terwagne, S., Vanhulle, S. ve Lafontaine, A. (2003). Les Cercles de Lecture. Buxelles: De Boeck.
- Tomul, C. (2001). İşbirlikli Öğrenmenin İngilizce Dersine İlişkin Doyum, Başarı ile Hatırda Tutma Üzerindeki Etkileri ve İşbirlikli Öğrenme Uygulamalarıyla İlgili Öğrenci Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uysal, M.E. (2003). İşbirlikli Öğrenmenin İngilizce Öğretiminde Sürekli ve Durumlu Kaygı ile Erişim Üzerindeki Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Weiss, F. (2002). Jouer, Communiquer, Apprendre. Paris: Hachette.